

Från fattigpojke till Nobelpristagare

Berättelse

Harry Martinson föddes 1904 i Blekinge i södra Sverige. Hans barndom var hård. När han var sex år dog hans pappa, och året därpå reste hans mamma till USA och lämnade barnen kvar. Harry blev ett så kallat sockenbarn, vilket innebar att kommunen placerade honom hos olika familjer som fick betalt för att ta hand om honom. Han trivdes sällan och rymde flera gånger.

Som tonåring gick Harry till sjöss. I sex till sju år arbetade han som sjöman på olika fartyg och reste över hela världen, bland annat till Sydamerika och Indien. Trots att han bara hade gått några år i skolan läste han mycket på egen hand. Resorna och naturen som han mötte skulle senare präglade hela hans författarskap.

När Harry återvände till Sverige började han skriva. Han fick sitt stora genombrott med diktsamlingen *Nomad* år 1931, som hjälpte till att föra in den moderna lyriken i Sverige. Några år senare skrev han romanen *Nässlorna blommar* (1935), där han berättade om sin egen svåra barndom. Boken blev mycket älskad och läses fortfarande i skolor.

Harry Martinson saknade lång utbildning, men 1949 valdes han ändå in i Svenska Akademien. Han blev den förste arbetarförfattaren som fick en plats där, vilket var historiskt. Hans mest kända verk är dock *Aniara* från 1956, ett långt diktverk om ett rymdskepp som tappat kursen och driver ut i den oändliga rymden. Dikten handlar om människan och hennes plats i universum, och den gjordes senare till en opera.

År 1974 fick Harry Martinson Nobelpriset i litteratur tillsammans med Eyvind Johnson. Det borde ha varit en lycklig stund, men priset väckte hård kritik. Båda författarna satt nämligen själva i Svenska Akademien, som delar ut priset, vilket många tyckte var fel. Den känslige Martinson tog kritiken mycket hårt och blev djupt deprimerad. Han dog 1978.

Idag minns vi Harry Martinson som en av Sveriges största poeter. Hans liv visar att en fattig pojke utan skolgång ändå kunde nå ända till världens finaste litteraturpris.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
sockenbarn	ett barn som kommunen placerade hos andra familjer förr i tiden
innebar	betydde
rymde	sprang i väg, gav sig av i hemlighet
gå till sjöss	börja arbeta som sjöman på ett fartyg
präglade	sätta tydliga spår i, påverka mycket
författarskap	allt det en författare skriver under sitt liv

ORD	FÖRKLARING
genombrott	när någon plötsligt blir känd och lyckas
lyrik	dikter, poesi
Svenska Akademien	en grupp som bland annat delar ut Nobelpriset i litteratur
arbetarförfattare	en författare som kommer från arbetarklassen
versepos	en lång berättelse skriven på vers (som en dikt)
deprimerad	mycket nedstämd och ledsen under lång tid

Läsförståelsefrågor

1. Vad hände i Harry Martinsons familj när han var liten?
 1. Hans föräldrar flyttade tillsammans till Indien.
 2. Hans pappa dog och hans mamma reste till USA.
 3. Hela familjen blev rik på resor till sjöss.
2. Varför kallades Harry för "sockenbarn"?
 1. Eftersom kommunen placerade honom hos olika familjer mot betalning.
 2. Eftersom han var född i en socken vid havet.
 3. Eftersom han sålde socker som barn.
3. Hur skaffade sig Harry kunskap, trots sin korta skolgång?
 1. Han gick på universitet utomlands.
 2. Han läste mycket på egen hand.
 3. Han fick privatlärare av sin mamma.
4. Vad handlar verket *Aniara* om?
 1. En sjöman som reser till Sydamerika.
 2. Ett rymdskepp som driver bort i universum.
 3. En fattig pojkes barndom i Blekinge.
5. Varför blev Nobelpriset 1974 omdiskuterat?
 1. Därför att Martinson tackade nej till priset.
 2. Därför att de två pristagarna själva satt i Akademien som delar ut priset.
 3. Därför att ingen hade läst böckerna.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Harry Martinson arbetade som sjöman i flera år.
 2. Martinson var den förste arbetarförfattaren i Svenska Akademien.
 3. Martinson hade tre barn med Moa Martinson.
 4. Romanen *Nässlorna blommar* bygger på Martinsons egen barndom.
7. Förklara med egna ord varför resorna till sjöss var viktiga för Martinsons böcker.
8. Vad menas i texten med att priset "borde ha varit en lycklig stund"? Vad blev det i stället?
9. Texten säger inte rakt ut att Martinson var en känslig person, men hur märker man ändå det? Ge ett exempel ur texten.
10. Vilket budskap vill texten ge med sista meningen om "en fattig pojke utan skolgång"?

Facit

1. b
2. a
3. b
4. b
5. b
6. 1. ja b) ja c) det står inte i texten d) ja
7. Exempel på svar: På sina resor mötte han nya länder och naturen ute i världen. Dessa upplevelser använde han sedan när han skrev sina dikter och böcker.
8. Exempel på svar: Att få Nobelpriset är en stor ära och borde göra en glad. Men för Martinson blev det i stället svårt, eftersom kritiken gjorde honom deprimerad.
9. Exempel på svar: Man märker det på att han tog kritiken så hårt och blev djupt deprimerad av den.
10. Exempel på svar: Att bakgrund och fattigdom inte måste bestämma ens framtid – med vilja och eget arbete kan man nå mycket långt.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Tema: klassresa, självbildning och konstnärens sårbarhet. Texten passar för samtal om hur bakgrund påverkar livschanser och om priset på framgång. Be gärna eleverna koppla Martinsons självlärd väg till sina egna erfarenheter av lärande.

Diskussionsfrågor

- Harry lärde sig mycket på egen hand. Hur lär du dig bäst nya saker själv?
- Aniara handlar om människans plats i universum. Tänker du ibland på hur liten människan är jämfört med rymden?
- Martinson mådde dåligt av kritik trots att han fått ett fint pris. Varför kan beröm och kritik kännas så starkt?
- **Skriv (5 meningar):** Berätta om en person som du tycker har lyckats trots en svår start i livet.

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Harry Martinson – https://en.wikipedia.org/wiki/Harry_Martinson
- NobelPrize.org: Harry Martinson – Biographical – <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1974/martinson/biographical/>
- Encyclopaedia Britannica: Harry Martinson – <https://www.britannica.com/biography/Harry-Martinson>
- Svenskt Biografiskt Lexikon: Harry E Martinson – <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Artikel/9140>
- Nationalencyklopedin (NE): Harry Martinson – <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/harry-martinson>

Fakta granskad i juni 2026. Nyckelfakta: Harry Martinson föddes 6 maj 1904 i Jämshögs socken (Nyteboda), Blekinge, och dog 11 februari 1978 i Stockholm (självord på sjukhus). Fadern dog 1910, modern reste till USA 1911, och Harry blev sockenbarn (utackorderad). Han var till sjöss cirka 1920–1927. Genombrott med diktsamlingen *Nomad* (1931). Självbiografisk roman *Nässlorna blommar* (1935). *Vägen till Klockrike* (1948). Verseposet *Aniara* (1956). Invald i Svenska Akademien 1949. Nobelpriset i litteratur 1974, delat med Eyvind Johnson; valet kritiserades eftersom båda var akademiledamöter. Gift med Moa Martinson (1929–1940) och därefter Ingrid Lindcrantz (1942–1978). Osäkerhet: exakta årtal för sjömanslivet anges något olika i olika källor (1919/1920–1926/1927); fotots fotograf är okänd men bilden är konstaterat public domain.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.